

МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ (1879—1958):
кратка биографија

Милутин Миланковић, астроном, геофизичар, климатолог, математичар, инжењер проналазач, доктор технике, универзитетски професор, књижевник, рођен је у Даљу 16. маја 1879. у угледној породици. О својим прецима, у родослову који је саставио за период од 1690. до 1940. године, Миланковић каже:

„Миланкови потомци, који се по њему назваше Миланковићима, живели су у Даљу два и по века. Својим способностима и тежњом ка вишем попеше се у ранг интелектуалаца и факултетлија већ својим трећим коленом, мојим прадедом Тодором, који је свршио правне науке, а школовао и своје синове“ (*Успомене, доживљаји и сазнања, 1879 – 1909, Детињство и младост*, стр. 10, Београд, 1979.)

Милутинов отац Милан и мајка Јелисавета, из угледне осјечке породице Муачевић, изродили су шесторо дјеце, од којих је троје умрло у дјетињству и раној младости, а дуговјеки су били само Милутин, његова сестра близнакиња Милена и млађи брат Богдан, познати романиста и музиколог. Милан Миланковић држао је радњу с колонијалном робом која је дунавским лађама пристизала из Беча, Пожуна и Пеште. Милутинов отац умро је врло млад, када је Милутину било само шест година, тако да је бригу о дјечи и имању од преко педесет хектара ораница и винограда, поред мајке, преузео њихов ујак Васа Муачевић, који ће водити бригу о Милутину све док овај не почне самостално да привређује кроз инжењерску праксу.

Милутин није редовно похађао основну школу, него је имао приватне учитеље и сва четири разреда основне школе положио

је одједном 1889. године. Велики утицај на формирање Миланковићеве личности имала је родна кућа и њезино окружење, посебно величанствени Дунав који је протицао поред њихове баште.

„Када је пала ноћ, а на небу се појавиле звезде у оном безброју који се виђа само у слободној природи, Дунав је изгледао лепши, тајанственији и величанственији но преко дана. А када га обли месечина, био је чаробан. Било је уживање седети у нашој башти, посматрати његове сребрне талашчиће и слушати њихов шум. С оне стране његове мешала се са тим шумом песма хора безбројних певача. То су биле жабе... Радо смо слушали ту музику. Она је била химна животу, природи и вечном звезданом небу над нашим главама.“ (Нав. дјело, стр.78.)

Године 1889. Милутин се уписује у реалну гимназију у Осијеку. Оваје ће пресудну улогу у његовом животном опредељењу имати професор математике Владимир Варићак, доцнији познати математичар, члан ЈАЗУ и САНУ.

„Већ ми је Варићак говорио да у царству наука има негде ненасељених и необрађених крајева изван или између густих научничких насеља. Стадох да размишљам где се налазе ти савим или недовољно обрађени крајеви да бих онде могао стећи свој скромни научнички посед, а можда и цело властелинство.“

Године 1896. уписује се Миланковић на студије грађевинске технике, гдје за 6 година стиче звање дипломираног инжењера, а 1904. године постаје доктор техничких наука. Од 1905. до 1909. ради као грађевински инжењер у неколико бечких фирми, а афирмацију стиче као пројектант армирано-бетонских грађевина. Пријављује шест патената чијом примјеном ће бити изграђени бројни објекти на подручју тадашње Аустроугарске монархије.

На позив познатих научника Јована Цвијића, Михаила Петровића и Богдана Гавриловића, Миланковић напушта уносни посао и прихвата мјесто ванредног професора примјењене математике на тек основаном Универзитету у Београду. На овој

дужности остаће све до пензионисања 1955. године. У међувремену изабран је за редовног члана САНУ и дописног члана ЈАЗУ, провео је први свјетски рат у интернацији у Будимпешти, објавио своја најзначајнија дјела, учествовао на међународним научним скуповима.

Умро је у Београду 12. децембра 1958. године, а по власти тој жељи његови посмртни остаци пренесени су у Даљ, 1966. године, гдје почива у својој породичној гробници с родитељима, сестром, браћом и бројним прецима међу којима је било и сељака и ратника, официра и генерала, дворских савјетника и народних трибуна, проналазача и филозофа. Повјерно је својим мјештанима, Даљцима, да воде бригу о његовим земним остацима, а његов дух и дјело одавно су дио свјетске баштине.

Миланковић се бавио круцијалним космичким и људским питањима, сунцем и ледом, од чијег међусобног односа зависи појава и опстанак живота у свемиру. У скромним условима, уз помоћ папира и оловке, математички је објаснио узроке, настанак и трајање ледених доба на Земљи, доказао везу између небеске механике и климе на Земљи, поставио теорију помјерања сјеверног Земљиног пола. Најзначајнија Миланковићева дјела су *О примени математичке теорије спровођења топлоте на проблеме космичке физике* и *Канон осунчавања Земље и његова примена на проблем ледених доба*. Поред тога, Миланковић је значајан и као књижевник. Његова књига популарне науке *Кроз васиону и векове* једна је од најбољих у свом жанру, као и тротомни мемоари *Успомене, доживљаји и сазнања*, гдје су сјећања на родну кућу, Даљ и његову околину исписани изузетним лирским тоновима.

Миланковић је творац досад најпрецизнијег календара, у којем је календарска година свега 2 секунде дужа од садашње тропске године. Миланковићев календар захтијевао би корекцију тек за 28.000 година. Овај календар званично је прихваћен на Васељенском сабору у Цариграду 1923. године, али никада није примијењен у пракси.

Као и сви визионари, Миланковић није доживио да његове теорије стекну пуну афирмацију. Тек од 1976. године када су емпијска истраживања доказала прецизност Миланковићевих теорија, његов углед у свјетској науци вртоглаво расте. Његово капитално дјело *Канон осунчавања и његова примена на проблем ледених доба* сврстано је у најзначајнија научна дјела 20. вијека. Милутина Миланковића свјетска наука уврстила је међу 5 највећих научника 20. стољећа, а НАСА, агенција за свемирска истраживања, међу 15 највећих научника свих времена који су се бавили планетом Земљом. У Миланковићеву част један кратер на Мјесецу, један на Марсу и један планетоид названи су његовим именом.

Једна од будућих експедиција на Марс носиће Миланковићево име. UNESCO је 2009. годину, поводом 130. годишњице научниковог рођења, прогласио Миланковићевом годином. У свијету се одржавају међународни научни симпозијуми посвећени Миланковићу, а глобална промјена климе на Земљи чини његово дјело трајно актуелним.